

A Boldogság hatása a migránsokkal szemben kialakult véleményekre

Bogáromi Eszter, PhD hallgató, Budapesti Corvinus Egyetem, eszter.bogaromi@unicorvinus.hu

Dr. Malota Erzsébet, egyetemi docens, Budapesti Corvinus Egyetem, erzsebet.malota@unicorvinus.hu

Az emberek eltérő módon gondolkodnak arról, hogy milyen mértékben engednék meg a migránsoknak, hogy letelepedjenek országukban. Az eltérések nem csak az országok között jelennek meg Európában, hanem időben és az országokon belül is. A megengedőbb és az elutasítóbb hozzáállás mögött gazdasági, kulturális és mentális dimenziók is megfigyelhetők.

Az ESS adatbázis hat adatfelvételi hullámán azt teszteltük, hogy a szociodemográfiai változók mellett milyen más változók gyakorolnak szignifikáns hatást a betelepülőkkel szemben tanúsított befogadó készséget (ESS6: B29, B30, B31) mutató képzett változókra.

A kutatás eredményei azt mutatják, hogy a betelepülni vágyókhöz kapcsolódó gondolatok szignifikáns kapcsolatban vannak a boldogsággal és a boldog emberek kevésbé elutasítóak a betelepülni vágyókkal és a már betelepültekkel szemben. A boldogság az indexre (betelepülni vágyókkal szembeni érzések) gyakorolt hatását útmodell elemzéssel teszteltük, ahol a boldogság változó mellett magyarázó változó volt többek között a megkérdezett neme, a kora, iskolai végzettsége, családi állapota, jövedelmi helyzete, valamint az, hogy volt-e valaha három hónapig munkanélküli. A modelltől jól látható, hogy a boldogság közvetlen hatással van az index változóra.

A Magyarországon tapasztalt trendeket és összefüggéseket nemzetközi terepen is teszteltük. A tanulmány választ ad arra, hogy az egyes országokban a socioökonómiai dimenzió vagy a szubjektív természetű változók gyakorolnak nagyobb hatást a xenofóbiára.

Kulcsszavak: migráció, boldogság, magatartás, Európa, ESS6

The relationship between Happiness and reception of migrants

People have differing views on the extent to which immigrants should be allowed to come in and live here. The differences do not appear only in Europe between countries but also within countries and over time too. Economic, cultural and mental dimensions are hidden behind the rejective and permissive attitude.

We tested which variables have a significant effect - in addition to the socio-demographic indicators-, on the index variable, that shows feelings related to migrants (Six waves of ESS survey were used ESS6: B29, B30, B31) .

The results show that there is a significant relationship between the index of reception of migrants and the variable of happiness. The happy people reject less the settlers and migrants than unhappy. We tested the effect of happiness with road model analysis. In the model, the explanatory variables were the respondent's gender, age, educational level, marital status, income status, and unemployment status. The model clearly shows that happiness has a direct impact on the index variable.

Trends and relationships that are observed in Hungary, were tested in the international field as well. The study provides an answer than the socio-economic dimension or the subjective nature of variables have a greater impact on xenophobia in the various countries.

Keywords: migration, happiness, behavior, Europe, ESS1.

1. Bevezetés

Napjaink egyik fontos kérdése a hazánkból kivándorló fiatalok és idősebbek számának emelkedése és a visszaáramlás lassulása mellett a bevándorlók fogadása. A bevándorlás mértékének megítélése viszonyítás kérdése is és az eltérő szociodemográfiai háttérrel rendelkező személy eltérő módon észlelik azt. Gondoljunk csak arra, hogy míg Törökországban 2014-ben egy hétvége alatt közel 130 ezer menekült lépett be az országba, addig Magyarországon egész évben a bevándorolt, letelepedett és nálunk három hónapnál tovább tartózkodók száma összesen 213.361 fő volt. A csoporton belül a legnagyobb arányban a regisztrációs igazolással rendelkezők vannak, ők 101.071-en voltak. A bevándorolt, letelepedett és három hónapnál tovább tartózkodók száma 2013-ról 2014-re 3,72 százalékkal csökkent. Jelentősebb változás az előző évekhez képest a menedékjog iránti kérelmek számánál figyelhető meg. 2010-ben, 2011-ben és 2012-ben a benyújtott kérelmek száma nem haladta meg a 2200 darabot, majd 2013-ben ugrásszerűen megemelkedett a kérelmek száma, ami év végére elérte a 18.900-at. Az elmúlt évben tovább emelkedett a kérvények száma, december végén már 42.777 volt. Az 2014-es évben a hónapok között is nagy eltérés figyelhető meg, míg az első tizenegy hónapban összesen érkezett 28.702 kérvény, addig egy hónap alatt további 14.074 kérvényt adtak be. A megemelkedett szám mögött a koszovói, afgán és szíriai menekültek bevándorlásának emelkedése látható. A koszovói menekültek száma három és félszeresére nőtt 2013-ról 2014-re, amikor 21.453 kérelem érkezett felőlük (Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, 2015).

2. Elméleti háttér

A bevándorlás mértékén túl a menekültek által hozzáadott kulturális és gazdasági érték észlelése és megítélése is csoportonként eltérő. A migráció esetében többen a munkaerőáramlást tekintették a fő mozgatórugónak, Piore a célország munkeriőpiacán jelenlévő keresletben látta az elszívó hatást, míg mások figyelembe vették a származási országok és közösségek szerepét is (Piore 1979, Merton 2002). A munkaerőáramlás és az európai országokra jellemző öregedő társadalom gazdasági problémája nyomán vizsgálta Coleman az Egyesült Királyságban a migránsok hatását a gazdaságra. Azt tapasztalta, hogy egyedül a bevándorolt személyek profitálnak a bevándorlásból, a célország népesedési problémái nem oldódnak meg a bevándorlók befogadása által (Coleman, 2004). Coleman az öregedő társadalomra és az abból adódó gazdasági problémákra helyezte fókuszát. Baritz amikor a háromdimenziós gazdaságról ír, megállapítja, hogy a „más értékrendű emberekkel (vagy haszonközpontúakkal vagy erényetikusokkal) más gazdasági rend fog együtt járni (vagy kétdimenziós, ahol a társadalmi felelősség és etika értékei kevésbé fontosak, vagy háromdimenziós, ahol magasak a CSR és etikai elvárások, s a profit eszköz.)” (Baritz, 2014, 154.o.). Az erényetikai értékrendhez az erényetikai profitzemléletet kapcsolja Baritz, melyet a következő módon határoz meg: „a cég gazdálkodásában a profit eszköz, hogy elősegítse a pénzügyi fenntarthatóságot, valamint az emberi fejlődést, kiteljesedést, mint végső célt, a vállalaton belül és az érintettek között” (Baritz, 2014, 110.o.). Az itt megjelenő kiteljesedés gondolata és megvalósulása a humanisztikus pszichológia megalapítóinak – Rogers és Maslow - elméleteihez kapcsolódik azáltal, hogy az erényetikára való hajlamot egy legbelül létezőnek feltételezi, ami az egyén személyiségétől, döntéseitől és a környezetétől függően teljesebbé válhat. A Maslow-féle szükségleti hierarchia legfelső szintjén elhelyezkedő önmegvalósítás kapcsolható ehhez a gondolathoz. Maslow elképzelése szerint ezen a szinten az emberek szükségletei már meghaladják az önmutogatás, öngazolás, presztízs szintjét és az életcéljuk beteljesülése felé haladnak (Maslow, 1970). Ez az a szint, aminél Maslow elkezdte vizsgálni a keleti vallásokat és meditációs gyakorlatokat és részben saját tapasztalataira támaszkodva határozta meg a csúcsmélység definícióját (Maslow, 2003). Mind Baritznál, mind

Maslownál és társaiknál megjelenik a jövedelmen, profiton túli haszon és 'jó' fogalma és rendszere. Jelen tanulmányunkban a boldogság változóval kívánjuk megfogni ezt a 'kiteljesedés' fogalmat. *A tanulmány választ keres arra, hogy a jövedelmi helyzeten és szociodemográfiai háttéren túl a boldogság milyen hatást gyakorol a xenofóbiára.* A xenofób viselkedéseken belül a bevándorlók felé irányuló idegenellenességet vizsgáljuk. Az idegenellenesség terjedésére többen felhívták a figyelmet és a lehetséges okok számos területre terjednek ki, mint például a szabadkereskedelem érzékelése, a bevándorló népesség nagysága, a befogadó államok történelmi sajátosságai (Kohut 2008, Jolly 2014, Hjerm 2003). A boldogság fogalma alatt a Veenhoven által ismertetett, az egész életére vonatkozó elégedettséget értjük. Veenhoven a 'mennyire érzi magát boldognak' kérdéssel - mely az ESS adatbázisokban is szerepel – próbálta meghatározni a személyek szubjektív életminőségét. Az életminőség kutatások két részre bontják kutatásuk tárgyát, a jólétre és jóllétre. Előbbi az objektív elemekre vonatkozik, mint a kereset, különböző javak, míg utóbbi a megszerzett javak és objektív életkörülmények szubjektív vetületét, azok megélését tartalmazza, amit Utasi (Utasi,2006) szubjektív életminőségnek nevez. Ez a felbontás részben abból a megfigyelésből ered, hogy a szegények is lehetnek boldogok és a gazdagok is lehetnek boldogtalanok.

3. Módszertani háttér

Az European Social Survey kutatás lehetővé teszi, hogy a migránsokkal szemben táplált érzéseket megvizsgáljuk hazánkban az elmúlt 10 év távlatában és ugyanezt tegyük Európa számos országában is. Az összehasonlításon túl az okokra is kíváncsiak voltunk, különös tekintettel a finomabb változók hatására, mint a boldogság.

A kérdőív három kérdés segítségével tárja fel, hogy kiket is látnak szívesen az európaiak a határaikon belül. A magyar kérdőívben az első kérdés *a külföldön élő magyar nemzetiségűek betelepülésére* kérdez rá. Négy válasz közül kellett választani, ahol az egyes válasz jelentette, ha a válaszadó szerint *sokuknak meg kellene engedni, hogy Magyarországra jöjjenek élni.* A négyes választ megjelölők szerint *senkinek nem kellene megengedni, hogy betelepüljön.* A második kérdés az európai, *külföldön (európai) élő nem magyar nemzetiségűekre* vonatkozott, a lehetséges válaszok megegyeztek az első kérdésével. Végül a harmadik kérdés *az Európán kívüli szegényebb országokban élő emberekre* vonatkozott.

Az elmúlt 10 évben hatszor került felvételre az ESS kérdőív hazánkban. A kérdések minden kérdőívben ugyanazok voltak, így lehetőségünk van idősorosan elemezni a bevándorlással kapcsolatos érzéseket, véleményeket.

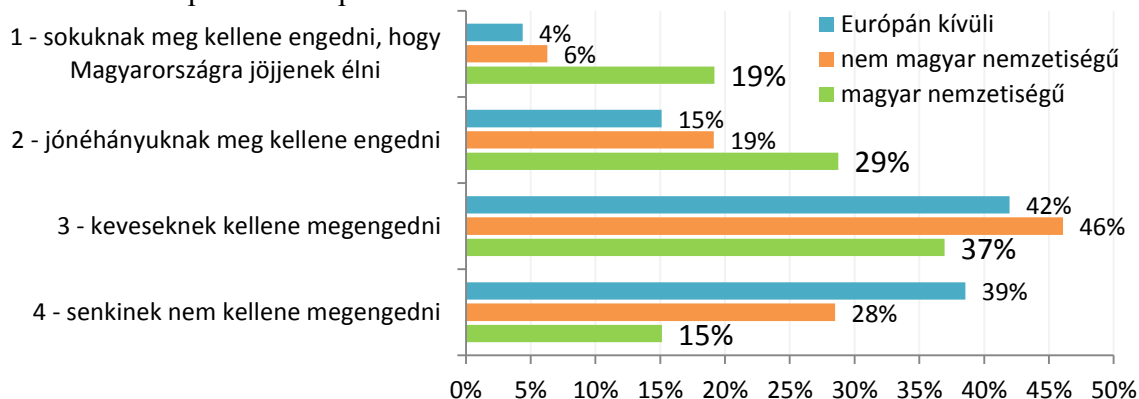
Nem minden ország vett részt minden ESS adatfelvételben, így az idősoros adatok csak bizonyos országok esetében elemezhetőek. Minimum egy adatfelvételben Magyarországon kívül még 35 ország vett részt, közülük 15 ország szerepelt minden adatfelvételben. A későbbiekben az elemzésekben csak ez a 15 ország szerepel Magyarország mellett.

4. Eredmények

4.1. Kik telepedhetnek le hazánkban

Az ESS6 adatbázisban a magyar nemzetiségű bevándorlókat az érvényesen válaszolók 15 százaléka nem engedné be, további 37 százalékuk csak keveseknek engedné meg a betelepülést. A külföldön élő nem magyar nemzetiségűek és az Európán kívüli szegényebb országokban élők betelepülését már magasabb arányban utasítanák el az érvényes választ adók, 28 ill. 39 százalékuk teljesen megtiltaná, míg további 46 ill. 42 százalékuk csak keveseknek engedélyezné (1. ábra).

10. ábra: Betelepüléshez kapcsolódó attitűd

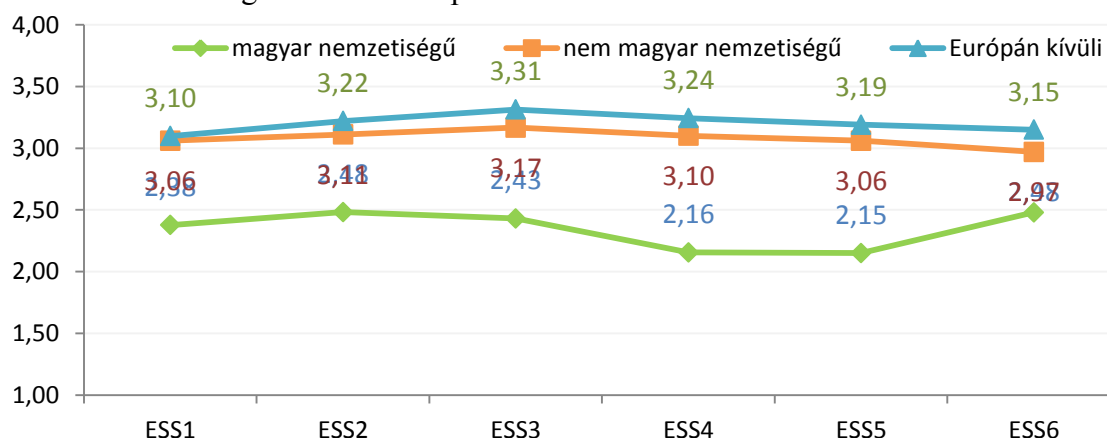
Forrás: Saját szerkesztés

Megjegyzés: „Kérem, mondja meg, hogy a külföldön élő magyar nemzetiségűek mekkora részének engedné meg a betelepülést?” („A külföldön élő nem magyar nemzetiségűek mekkora részének engedné meg a betelepülést?” és „Az Európán kívüli szegényebb országokban élő emberek mekkora részének kellene megengedni, hogy Magyarországra jöjjenek élni” N₂₀₁₂=1839 és 1801; százalékos megoszlás)

Az magyar nemzetiségű bevándorlására vonatkozó kérdésnél az átlagos érték 2,48 volt, a nem magyar nemzetiségűekénél 2,97, míg az Európán kívüli szegényebb országokban élő embereke bevándorlására kérdező kérdésnél az átlagos érték 3,15 volt.

A megkülönböztetett három csoporttal szemben mutatkozó érzések eltérően alakultak az évek során (2. ábra). A magyar nemzetiségűekkel szemben mindvégig jellemzőbb egy beengedőbb hozzáállás, a 2004-ben és 2012-ben tapasztalt legmagasabb érték is csupán a 2,48-at éri el, ami azt mutatja, hogy a magyar nemzetiségű embereket inkább látják szívesen hazánkban. A nem magyar nemzetiségű európaiakkal és az Európán kívül élőkkel szembeni érzések értékei csak minimálisan térnek el egymástól és tendenciájában is megegyezik a két csoport megítélése. A legnagyobb arányban – vagyis az értékeket tekintve a legmagasabb átlagos érték – 2006-ban utasították el a két csoport betelepülni vágyó tagjait. A 2006-os kiemelkedő év után mindkét csoportnál folyamatos mérséklődés figyelhető meg.

2. ábra: Más országban élők betelepülése – idősoros kimutatás

Forrás: Saját szerkesztés

Megjegyzés: „Kérem, mondja meg, hogy a külföldön élő magyar nemzetiségűek mekkora részének engedné meg a betelepülést?”, „A külföldön élő nem magyar nemzetiségűek mekkora részének engedné meg a betelepülést?” és „Az Európán kívüli szegényebb országokban élő emberek mekkora részének kellene megengedni, hogy Magyarországra jöjjenek élni”; átlagos értékek; a magas érték mutatják az elutasítást, míg az alacsony értékek a befogadást

Az előző két csoport tendenciájától eltérően a magyar nemzetiségű embereknél hullámváz figyelhető meg. A 2004-es csúcspont után három olyan év következett, amikor az átlagos érték 2,15-re csökkent, majd a legutóbbi megfigyelésnél újabb erős elutasítás következett.

4.2. Nemzetközi összehasonlítás

A kutatás minden hullámában résztvevő 16 ország között Magyarország azok közé az országok közé tartozik, akik inkább elutasítóak a *saját nemzetiségű betelepülőkkel* szemben. A leginkább elutasító ország Portugália volt 2012-ben, átlagosan 2,77-es értéket adtak a kérdésre az érvényesen válaszolók. A skála másik végén Svédország található, ahol 2012-ben az átlagos érték 1,76 volt, ugyanannyi, mint Németországban. Németországban figyelhető meg az egyes hullámok értékei között a legnagyobb eltérés, folyamatosan a leginkább elfogadó irányba tolódik a válaszadók véleménye. (Míg 2002-ben az átlagos érték 2,12 volt, addig 2012-re ez az érték 1,76-ra esett vissza, arra a szintre, ahol a legmegengedőbb ország található.) Ezzel szemben Írország pedig az az ország, ahol a leginkább elkezdtek zárni az emberek, a 2,03-as átlagos értékről tíz év alatt 2,31-re emelkedett az írek átlagos értéke. Jól látható, hogy országonként változó trendek figyelhetőek meg, vannak országok, ahol inkább megengedőbbek lettek az emberek a saját nemzetiségű bevándorlókkal szemben, máshol elutasítóbbak, megint máshol nem változott az emberek véleménye. Németország után Magyarországon figyelhető meg a legmagasabb szóródás az egyes évek átlagos értékei között, hazánkban hullámváz az index értéke. Míg az első és az utolsó adatfelvétel alkalmával a második legelutasítóbb ország volt Magyarország Portugália után, addig a negyedik és ötödik hullám alkalmával (2008-ban és 2010-ben) a nyolcadik és kilencedik legbefogadóbb ország volt a tizenhat vizsgált európai ország között. A *más nemzetiségű európai bevándorlókkal* szemben hazánk a leginkább elutasító a tizenhat európai ország között. Ezt a vezető pozíciót minden évben Magyarország őrizte meg. Átlagosan 0,73 pont különbség figyelhető meg a saját és más nemzetiségű európai bevándorlók elfogadása között Magyarországon. Ilyen nagy különbséget más országban nem figyelhetünk meg, a második ország, ahol jelentős különbség figyelhető meg a két csoport átlagértékei között Dánia, ahol az átlagos különbség a 10 év alatt 0,45 pont. A más nemzetiségű, európai bevándorlókkal szemben Svédországban a legbefogadóbbak az emberek, 2012-ben az átlagos érték 1,82 volt.

Az Európán kívülről érkezőket is (a minden hullámban vizsgált 16 ország közül) hazánkban látják a legkevésbé szeretettel, 2012-ben az átlagos érték Magyarországon 3,15 volt. Az emberek Svédországban gondolják a leginkább, hogy a szegény országokból érkezőknek meg kell engedni a letelepedést, a svédek átlagos értéke 1,86 volt. Vagyis míg mi inkább azt mondjuk, hogy keveseknek kellene megengedni a letelepedést, addig a svédek jónéhányuknak engednék meg azt, hogy országukban éljenek.

A három betelepülésre vonatkozó kérdésből látható, hogy a magyarokra jellemző leginkább a betelepülni vágyó külföldi személyek elutasítása. Az éles elutasítást csak a határon túli magyarokkal szemben enyhítik. A megengedés viszont arányaiban jóval nagyobb, mint ami más országok esetében tapasztalható az azonos nemzetiségűekkel szemben. A jelenség okaira Magyarország történelmében találjuk a választ, a magyarlakta területek elcsatolása miatt alakult ki egy erős kötődés a határon túl élő magyarokkal szemben.

Mivel a kérdéseknél megjelenő három csoport nem állítható egyértelmű sorrendbe – országonként és évenként eltérő a három kérdéshez kapcsolódó átlagos érték - az elutasítás tekintetében, a kérdéseket nem lehet a Bogardus skálához (mely a társadalmi távolság mérésére kifejlesztett attitűdskála) hasonló módon használni. A három kérdésből indexet készítettünk, mely minden személynél egy átlagos értéket mutat a betelepülni vágyók beengedéséről. A skála minimuma 1, maximuma 4. Az index minimuma azt jelenti, hogy az adott személy mindhárom célcsoportnál úgy érzi, hogy sokuknak meg kellene engedni a

betelepedést. Az index maximuma pedig azt jelenti, hogy a felsorolt csoportok mindegyikénél azt érzi a válaszoló, hogy senkinek nem kellene megengedni, hogy az országába menjen és ott éljen. Az átlagos értékek sorrendjét tekintve Magyarország a második helyen szerepel, Portugália után. Az index szórása Spanyolországban volt a legmagasabb, 0,90, ami azt mutatja, hogy Spanyolországban a leginkább eltérők a vélemények az országon belül. Magyarországon az index átlagos értéke 2,87 volt, a szórása pedig 0,76.

4.3. A boldogság és a migránsokhoz fűződő viszony

Látható, hogy kisebb ingadozások megfigyelhetők, de jelentős elmozdulás nem tapasztalható Magyarországon. Joggal merül fel a kérdés, hogy minek köszönhető ez a negatív hozzáállás. Szinte minden szociológiai kérdéskörnél az alap demográfiai mutatók és a jövedelem az, ami leginkább magyarázza az emberek véleményének eltéréseit. Viszont az ESS kérdőív lehetőséget ad arra, hogy ettől a ponttól elmozdulva, egy újabb dimenzió hatását vizsgáljuk meg. Az új dimenzió, ami feltételezésünk szerint hatással van az idegenekkel szemben érzett elutasító érzésekre a boldogság.

A kérdőívben a megkérdezetteknek egy skála segítségével kellett jelezniük, hogy mennyire érzik magukat boldognak. A skála nullás értéke jelezte, ha egyáltalán nem boldogok és a tízes értéke mutatta, ha nagyon boldogok. A boldogság általunk képzett indexre gyakorolt hatását útmodell elemzéssel teszteltük, ahol a boldogság változó mellett magyarázó változó volt még a megkérdezett neme, kora, iskolai végzettsége, a szülők iskolai végzettsége, a megkérdezett családi állapota, gazdasági aktivitása, jövedelmi helyzete, az hogy volt-e valaha három hónapig munkanélküli, és az, hogy él-e egy háztartásban 18 évnél fiatalabb gyerekekkel. Az általunk - a kedvezőbb válaszadási hajlandóság és az országok könnyebb összehasonlíthatósága miatt - választott jövedelmi változó jövedelmi közérzetet mutat, arra ad választ, hogy *'Melyik leírás közelíti meg leginkább az Önök háztartásának jelenlegi jövedelmi helyzetét?'*. Négy válasz közül lehetett választani, ahol az egyes válasz volt a *'kényelmesen megélünk a jelenlegi jövedelmünkből'* és a négyes válasz a *'nagyon nehezen élünk meg a jelenlegi jövedelmünkből'*. Jelen esetben a 2012-es adatbázis magyar válaszain mutatjuk be az elemzést. Az útmodell első regressziós modelljében minden, fent felsorolt magyarázó változó megtalálható, a modell szignifikáns összefüggést mutat. A kategoriális változók helyett kétértékű ('dummy') változókat használunk, így például a családi állapot helyett szerepel egy kétértékű házassági változó, mely értéke nulla, ha nem házas a megkérdezett és egy, ha házas. Az eredeti, családi állapotot mutató változó minden értékére létezik kétértékű változó a modellben. A bevándorlást megengedő képzett változó – későbbiekben index – szóródásából 4 százalékot magyaráznak meg a bevont változók együttesen. A modellben egyedül a boldogság változónak van közvetlen hatása az index változóra. A boldogság közvetlen hatása gyenge, előjele negatív, vagyis minél boldogabb valaki, annál inkább úgy gondolja, hogy megengedhető a külföldieknek, hogy hazánkban telepedjenek le. (1. táblázat) Mindez azt jelenti, hogy a betelepülni vágyókhöz fűződő gondolatok kapcsolatban vannak a boldogsággal és a boldog emberek kevésbé elutasítóak. Ez a gondolat azért fontos, mert ez azt jelenti, hogy amennyiben hazánkban különböző programok segítségével emelni lehet az emberek elégedettségét az életükkel, akkor az idegenekhez fűződő viszonyukon is javítani lehet.

1. táblázat: Standardizált regressziós együtthatók - első modell (függő változó: bevándorlók beengedése index)

1. Modell bevándorlók beengedés	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	1.836	6.478		.283	.777
Mennyire érzi magát boldognak	-.033	.014	-.099	-2.306	.021
Neme	.034	.060	.022	.559	.576
Születési év	.001	.003	.020	.255	.799
Nagyvárosban él (dummy)	-.299	.259	-.171	-1.155	.249
Külvárosban él (dummy)	-.411	.296	-.098	-1.388	.166
Egyéb városban él (dummy)	-.327	.255	-.210	-1.279	.201
Községben él (dummy)	-.316	.257	-.195	-1.232	.218
Legmagasabb befejezett iskolai végzettsége	.000	.000	-.046	-1.099	.272
Az apa legmagasabb befejezett iskolai végzettsége	.000	.000	-.078	-1.351	.177
Az anya legmagasabb befejezett iskolai végzettsége	.000	.000	-.088	-1.446	.149
Házass (dummy)	.018	.203	.004	.091	.928
Elvált (dummy)	-.047	.093	-.021	-.501	.616
Özvegy (dummy)	-.039	.107	-.017	-.367	.713
Egyedülálló (dummy)	-.018	.096	-.011	-.187	.852
Dolgozik (dummy)	-.063	.386	-.041	-.163	.871
Tanul (dummy)	-.292	.406	-.104	-.719	.472
Munkanélküli (dummy)	-.046	.402	-.016	-.115	.908
Tartósan beteg (dummy)	-.231	.415	-.054	-.556	.578
Nyugdíjas (dummy)	-.070	.390	-.040	-.180	.857
Háztartásbeli (dummy)	-.225	.399	-.075	-.565	.572
Más gazdasági helyzet (dummy)	-.199	.461	-.029	-.431	.667
Volt valaha minimum 3 hónapig munkanélküli?	-.021	.072	-.013	-.286	.775
A háztartás jelenlegi jövedelmi helyzete	.033	.040	.039	.829	.408
El gyermek a háztartásban?	.108	.070	.069	1.545	.123

Forrás: Saját szerkesztés

A második modell a boldogság magyarázatát mutatja a boldogságon kívül szereplő magyarázó változók bevonásával. A megkérdezett neme, kora, iskolai végzettsége, a szülők iskolai végzettsége, családi állapota, jövedelmi helyzete, gazdasági aktivitása, a háztartásban élő gyerekek száma és a lakhelyének településtípusa a boldogságot mutató változó szóródásából 20 százalékot magyaráz. Az összes magyarázó változó közül csak három változó van közvetlen hatással a boldogságra: a jövedelem, a megkérdezett kora és a válás. A jövedelem hatása a legnagyobb, béta értéke -0,339, vagyis minél inkább rossz anyagi körülmények között érzi valaki magát, annál inkább boldogtalan. A válaszoló korához tartozó béta érték 0,152, ami gyenge kapcsolatot mutat. Minél idősebb egy ember, annál inkább jellemző, hogy boldognak érzi magát. A harmadik, közvetlen hatással rendelkező változó, a válást mutató változó gyenge hatással van a boldogságra, béta értéke -0,080. (2. táblázat) Az elváltak jellemzően boldogtalanabbak, mint azok, akik nem váltak el. Azok, akik nem váltak el, lehetnek egyedülállóak, házasságban és özvegyek is. Ha a három változót együttesen tekintjük,

akkor azt látjuk, hogy inkább boldogok az idősebbek, a jobb anyagi körülmények között élők és boldogtalanabbak az elváltak, a fiatalabbak és a rossz anyagi körülmények között élő személyek.

2. táblázat: Standardizált regressziós együtthatók - második modell (függő változó: mennyire érzi magát boldognak)

II. Modell boldogság	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	-29.006	16.370		-1.772	.077
Neme	.217	.154	.048	1.409	.159
Születési év	.019	.008	.152	2.249	.025
Nagyvárosban él (dummy)	.084	.683	.016	.123	.902
Külvárosban él (dummy)	.581	.771	.048	.753	.451
Egyéb városban él (dummy)	.306	.676	.066	.453	.651
Községben él (dummy)	.524	.678	.110	.773	.440
Legmagasabb befejezett iskolai végzettsége	.000	.000	.045	1.255	.210
Az apa legmagasabb befejezett iskolai végzettsége	.000	.001	-.010	-.198	.843
Az anya legmagasabb befejezett iskolai végzettsége	.001	.001	.055	1.046	.296
Házass (dummy)	.140	.507	.009	.276	.782
Elvált (dummy)	-.529	.237	-.080	-2.236	.026
Özvegy (dummy)	-.316	.270	-.046	-1.171	.242
Egyedülálló (dummy)	-.443	.246	-.089	-1.802	.072
Dolgozik (dummy)	-.413	.906	-.092	-.456	.648
Tanul (dummy)	.363	.961	.045	.378	.706
Munkanélküli (dummy)	-.633	.947	-.076	-.668	.504
Tartósan beteg (dummy)	-.477	.986	-.037	-.483	.629
Nyugdíjas (dummy)	-.551	.918	-.108	-.601	.548
Háztartásbeli (dummy)	-.321	.944	-.036	-.340	.734
Más gazdasági helyzet (dummy)	-.071	1.118	-.003	-.064	.949
Volt valaha minimum 3 hónapig munkanélküli?	.297	.185	.061	1.605	.109
A háztartás jelenlegi jövedelmi helyzete	-.873	.098	-.339	-8.895	.000
Él gyermek a háztartásban?	-.118	.181	-.025	-.653	.514

Forrás: Saját szerkesztés

A boldogság közvetlen hatása vajon csak Magyarországon tapasztalható, vagy *más országokra is jellemző*? Az útmodell két modellét mind a 16, minden hullámban szereplő országra megnéztük a 2012-es adatbázison és azt láttuk, hogy az első modell, amelyben a függő változó az index, csak két országban nem szignifikáns, Norvégiában és Szlovéniában. A boldogság változó közvetlen hatást gyakorol az indexre 8 országban (Svájcban, Németországban, Spanyolországban, Franciaországban, az Egyesült Királyságban, Írországban, Hollandiában és Lengyelországban). Minden országban a boldogság változóhoz tartozó béta értéke negatív, vagyis minden országra igaz, hogy a boldogabb emberek befogadóbbak. A boldogság hatása alacsony minden országban, átlagosan -0,086. Az országok között jelentős különbség figyelhető meg a modell által megmagyarázott hányadok

között. A modellben felsorolt magyarázó változók az index szóródásából a legnagyobb hányadot Franciaországban magyarázták, itt a megmagyarázott hányad 14 százalék. Hasonlóan magas érték tapasztalható még Spanyolországban (13%), az Egyesült Királyságban (13%) és Svájcban (12%).

A vizsgált országok között egy olyan ország sincs – Magyarországon kívül – ahol boldogság változó mellett más változó ne lenne közvetlen hatással az index változóra. A befejezett iskolai végzettség közvetlen hatása minden országban megjelenik, ahol a modell szignifikáns, kivéve Belgiumot, Írországot, Portugáliát és Svédországot. Az apa iskolai végzettsége már jóval kevesebb országban mutat közvetlen hatást, Spanyolországban, az Egyesült Királyságban és Hollandiában. Az anya iskolai végzettsége viszont csak Hollandiában mutat közvetlen hatást. Az iskolai végzettség után a második leginkább hatást gyakorló változó a jövedelem.

Amennyiben időben vizsgáljuk a hazánkban tapasztalt egyedülálló összefüggést, akkor azt látjuk, hogy az elmúlt tíz évben nem mindig volt igaz, hogy az emberek boldogsága közvetlen hatást gyakorolt a bevándorlókkal kapcsolatos érzéseikre. A második és harmadik adatfelvétel idején nem volt szignifikáns a boldogság változó közvetlen hatása, az ezeken kívüli években (2002, 2008, 2010, 2012) végig szignifikáns kapcsolat mutatható ki. Vagyis az elmúlt tíz évben inkább jellemző volt, hogy az emberek boldogsága meghatározta a külföldiekhez fűződő viszonyukat. A 2012-es év az első, amikor a boldogság változón kívül a modellben nem szerepel más olyan változó, mely közvetlen hatást gyakorolna az indexre. A megkérdezett iskolai végzettsége minden évben közvetlen hatást gyakorolt az index értékére, kivétel a legutóbbi adatfelvételt.

Az első adatfelvétel (2002) alkalmával a válaszoló iskolai végzettsége és a jövedelme volt még közvetlen hatással az indexre. A kapcsolat erősségét tekintve az iskolai végzettség gyakorolja a legnagyobb hatást az indexre (béta: -0,162) és ezután következik a boldogság változó (-0,135).

A 2008-as és 2010-es (ESS4 és ESS5) adatfelvétel adatbázisain vizsgált útmodell első regressziós modelljében a boldogságon kívül még az iskolai végzettség és a gazdasági aktivitás gyakorolt közvetlen hatást. Mindkét évben a végzettséghez tartozó béta érték volt a legmagasabb. A változókhoz tartozó béta értékek előjele az évek során nem változott, így az összefüggések iránya a tíz év alatt változatlan. A magasabb iskolai végzettségű személyek inkább elfogadják a külföldi állampolgárok letelepedését ugyanúgy, mint a magasabb jövedelmű háztartások tagjai és a munkával rendelkező személyek.

Az első modell (bevándorlók beengedése) által megmagyarázott hányad a harmadik adatfelvételtől eltekintve 9 százalék és 10 százalék között ingadozott. A második modellnél (boldogság) a megmagyarázott hányad ennél jóval magasabb és emelkedő tendenciát mutat. Tíz évvel ezelőtt a független változók a boldogság változó szóródásából 14 százalékot tudott megmagyarázni, majd 2004-ben 15 százalékot, 2006-ban 18 százalékot, 2008-ban és 2010-ben 19 százalékot és az legutóbbi évben (2012) már 20 százalékot. Mindez azt jelenti, hogy az index értékeinek magyarázatában nem kaptak nagyobb hangsúlyt a modellben szereplő magyarázó változók, viszont a boldogság szóródásának egyre nagyobb hányadát magyarázzák. Viszont annak ellenére, hogy a megadott független változók segítségével egyre inkább megjósolható a boldogság érzet értéke, a boldogság az indexre gyakorolt közvetlen hatása nem csökken, nem szűnik meg. Vagyis a boldogság közvetlen hatása létező és kimutatható jelenség.

5. Összefoglaló következtetések

A tanulmányban bemutatott modellekből jól látható, hogy mind hazánkban, mind Európa számos országában nem csak az iskolai végzettség, a jövedelem, a kulturális környezet

határozza meg az emberek migránsokhoz fűződő viszonyát, hanem a boldogságuk is. Az, hogy egy személy mennyire érzi magát boldognak, természetesen függ attól, hogy mennyire kényelmesen él, mennyire érzi magát a társadalom megbecsült tagjának. De nem csupán ennyi a boldogság, ennél sokkal több. Azonos helyzetű emberek boldogság érzete teljesen eltérhet egymástól és ezt a különbséget kell megismerni és megragadni. A tanulmány célja az volt, hogy felhívja a figyelmet egy olyan változó jelentőségére, mely értékein változtatni lehet és kell is. Nem az egyes emberek érdeke, hogy elégedetten és boldogan éljenek, hanem mindannyiunk érdeke. Az idegengyűlölet csak egy a számos változó közül, melyre hatást gyakorol az emberek lelki békéje és boldogsága. A kérdőívben egy kérdés foglalta össze a boldogság érzését. A boldogság mérése a XX. században egyre népszerűbb tudományterületté vált, minek a boldogság szintjének mérésére pontosabb eszközök alkalmazhatóak. A boldogság érzésének pontosabb meghatározása hozzájárulhat az elemzésben használt modell továbbfejlesztéséhez.

Felhasznált irodalom

- Baritz, Sarolta Teréz (2014) *Háromdimenziós gazdaság. Lehet-e gazdálkodni erényetikai paradigmában?* = *Three dimensional economy. Is management possible if based on virtue ethics?* Doktori (PhD) értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem, Gazdálkodástani Doktori Iskola. DOI 10.14267/phd.2014051
- Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal statisztikái;
http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu Letöltés: 2015. május
- Coleman, D, & Rowthorn, R 2004, 'The Economic Effects of Immigration into the United Kingdom', *Population And Development Review*, 30, 4, pp. 579-624, EconLit with Full Text, EBSCOhost,
- Hjerm, M 2003, 'National Sentiments in Eastern and Western Europe', *Nationalities Papers*, 31, 4, pp. 413-429, Academic Search Complete
- Jolly, S, & DiGiusto, G 2014, 'Xenophobia and immigrant contact: French public attitudes toward immigration', *The Social Science Journal*, 51, pp. 464-473
- Kohut, A, & Wike, R 2008, 'Xenophobia on the Continent', *National Interest*, 98, p. 46, MasterFILE Premier
- Maslow, AH 1970, 'Motivation and personality', AGRIS, EBSCOhost
- Maslow, AH 2003, *A lét pszichológiája felé*, Ursus Libris
- Merton, R. K. (2002): *Társadalomelmélet és társadalmi struktúra*. Budapest: Osiris
- Utasi, Barna, Fekete, Hári, Kékesi, Márfi, Murinkó, Széll, and Varga. 2007. *Az életminőség feltételei szerk. Utasi Ágnes [Barna Zsófia et al.]*. n.p.: Budapest MTA PTI cop. 2007
- REIMERS, D 1981, 'BIRDS OF PASSAGE - MIGRANT LABOR AND INDUSTRIAL-SOCIETIES - PIRE,MJ', *Labor History*, 22, 2, pp. 306-310, Arts & Humanities Citation Index
- Veenhoven, R 2009, 'Well-Being in Nations and Well-Being of Nations', *Social Indicators Research*